

تعاون، سال بیست و سوم، دوره جدید، شماره ۹، بهار ۱۳۹۱

مقایسه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی گلیم و جاجیم بافان عضو و غیر عضو تعاونی گلیم و جاجیم دستبافت استان کردستان

هادی فتحی^۱، دکتر حشمت الله سعدی^۲، دکتر رضا موحدی^۳

تاریخ دریافت: ۹۰/۶/۱۰ تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۲/۶

چکیده

سرمایه اجتماعی مفهومی جدید، پیچیده و مهم در علوم اجتماعی و امروزه یکی از مهمترین شاخصهای رشد و توسعه در هر نظام است. شرط لازم برای پیشرفت جامعه، توسعه همه‌جانبه، ایجاد روابط گرم، گسترش انسجام و همبستگی اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و اعتماد متقابل (فرد، جامعه و دولت) و سرمایه اجتماعی است. بر همین اساس، پژوهش حاضر به بررسی سرمایه اجتماعی گلیم و جاجیم بافان عضو و غیر عضو تعاونی گلیم و جاجیم استان کردستان در سال ۱۳۹۰ پرداخته است. این تحقیق به شیوه سرشماری انجام گرفته است و در آن ۱۴۰ عضو تعاونی و ۱۴۰ غیر عضو (مجموعاً ۲۸۰ نفر) برای بررسی انتخاب شده‌اند. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مشاهده و مصاحبه ساختارمند صورت گرفته است. نتایج تحقیق نشان

---

۱. دانش آموخته توسعه روستایی دانشگاه بوعلی سینا (نویسنده مسئول)

e-mail: hfathi19@yahoo.com

۲ و ۳. استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا

می‌دهد متغیرهای میزان دانش و آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی و اعتماد به نهادها به ترتیب مهمترین مؤلفه‌های متمایز کننده دو گروه عضو و غیر عضوند به طوری که اعضای تعاونی نسبت به غیر اعضا از نظر دارا بودن این مؤلفه‌ها در سطح بالاتری قرار دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد متغیرهای فوق باعث تشدید و تسهیل همکاریها در بین اعضای تعاونی گلیم و جاجیم برای اجرای برنامه توسعه شده‌اند.

کلیدواژه‌ها:

تعاون، تعاونی گلیم و جاجیم، سرمایه اجتماعی، استان کردستان

مقدمه

شرکتهای تعاونی، سازمانهایی خصوصی با منافع مشترک هستند که به وسیله اعضای تعاونی اداره می‌شوند. نس (Naess, 2009)، بورگرهوف مولدر و کوپولیو (Borgerhoff Mulder & Coppolillo, 2005)، آلوارد (Alvard, 2003) و همیلتون (Hamilton, 1964) معتقدند که تعاونی روستایی دارای گروهی از خصیصه‌های برجسته سازمان اجتماعی روستایی است. این تعاونی به صورت غیرمستقیم در نیروی کار تولیدی روستایی، ایجاد اشتغال و کاهش فقر تأثیر دارد. امروزه تعاونیها در زمینه‌های مختلف در سراسر جهان شکل گرفته‌اند. تعاونیهای صنایع دستی از جمله انواع تعاونی هستند که با هدف ساماندهی تولیدکنندگان پراکنده و استفاده از ظرفیتهای آنها شکل گرفته‌اند. تحلیل و بررسی این واحدهای اجتماعی نخست نیازمند تعریفی از صنایع دستی است. از نظر یونسکو (UNESCO, 2006) مصنوعات صنایع دستی تلقی می‌شوند که کاملاً با دست و یا به کمک ابزاردستی ساخته شده باشند. دخالت ابزارهای ماشینی در تولید مصنوعات دستی تا آنجا پذیرفته است که حضور مستقیم دست یا نیروی انسانی در تولیدات مربوطه نفی نشود. صنایع دستی با توجه به ویژگیها و شاخصه‌هایش می‌تواند در زمینه شناساندن فرهنگ و تمدن

ایرانی و اسلامی کشورمان در سطح جهانی ایفای نقش کند. سه عنصر هنر، فرهنگ و صنعت در ذات صنایع دستی نهفته است.

مطالعه در زمینه صنایع دستی و تعیین زمینه‌های تشکیل تعاونی صنایع دستی، مقوله نسبتاً جدیدی است که به تازگی مورد توجه قرار گرفته است. دلایلی که سبب اهمیت مسئله مذکور و جلب توجه دست‌اندرکاران شده‌اند عبارتند از: تأثیرات گلیم و جاجیم دستبافت به عنوان صنایع کوچک‌مقیاس در ایجاد همکاری و مشارکت اجتماعی، انعطاف‌پذیری و سازگاری صنایع دستی نسبت به شرایط متغیر اجتماعی، ابزاری برای شناساندن هویت فرهنگی منطقه، تأثیرات اجتماعی سازمان تعاونی به عنوان "تشکل خرد اقتصادی" در میزان مشارکت و آگاهی اجتماعی و ارتقای سطح زندگی و بهبود روابط اجتماعی میان تولیدکننده و مصرف‌کننده.

در این تحقیق مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به دو دسته درون‌گروهی و بین‌گروهی تقسیم شدند. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی درون‌گروهی شامل تعامل اجتماعی، تضاد اجتماعی، شبکه روابط غیررسمی و اعتماد بین شخصی می‌باشند و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین‌گروهی شامل اعتماد به نهادها، مشارکت اجتماعی و شبکه روابط رسمی هستند. علاوه بر مؤلفه‌های ذکر شده، میزان دانش و آگاهی اجتماعی گلیم بافان و جاجین بافان نسبت به آثار برنامه توسعه صنایع دستی نیز بررسی شده است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

پژوهشهای متعدد توسعه روستایی نشان داده‌اند که نهادهای اجتماعی، سرمایه اجتماعی را پدید می‌آورند و دستیابی به هدفهای ناممکن و یا پرهزینه را ممکن و تسهیل می‌کنند (کلمن، ۱۳۷۷). متمایز ساختن سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و سرمایه اجتماعی بین‌گروهی از یکدیگر و بیان این فرض که آنها در توسعه روستایی نقش دارند، تا حد زیادی می‌تواند مسائل پیچیده پیش روی نهادهای بیرونی تسهیل‌کننده تغییرات اجتماعی را برجسته و حل کند (Cramb, 2004). برخی از محققان معتقدند که در مباحث توسعه روستایی، ایجاد و تقویت

مؤلفه‌های بین گروهی سرمایه اجتماعی ابزار مفیدتری هستند (Alonge, 2002). اما وود هاوس (Woodhouse, 2006) اظهار می‌دارد که هر دو بعد درون گروهی و بین گروهی سرمایه اجتماعی برای موفقیت نتایج توسعه اقتصادی - اجتماعی مفیدند.

به هر حال، سرمایه اجتماعی شکل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیر رسمی است که باعث ترویج همکاری بین دو یا چند فرد می‌شود (فوکویاما، ۱۳۸۴). پانام (۱۳۸۰) سرمایه اجتماعی را آن دسته از عناصر و ویژگی‌های نظام اجتماعی (مانند اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل و شبکه اجتماعی) می‌داند که هماهنگی و همکاری را بین افراد یک جامعه برای دستیابی به سود متقابل تسهیل می‌کنند. وی سرمایه اجتماعی را به دو دسته سرمایه اجتماعی درون گروهی و بین گروهی تقسیم می‌کند. سرمایه اجتماعی درون گروهی برای انجمنهایی به کار می‌رود که با تأکید بر انسجام درونی به حذف غریبه‌ها می‌پردازند. سرمایه اجتماعی بین گروهی نیز برای انجمنهایی به کار برده می‌شود که می‌کوشند با گروه‌های دیگر در جامعه ارتباط برقرار کنند (محمدی، ۱۳۸۴).

مطالعات انجام شده در خصوص تعاونیهای صنایع دستی نیز حکایت از موفقیت آنها در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی دارد. عثمان و همکارانش (Osman et al., 2006) بر این باورند که پیوستگی میان اعضای صنایع دستی، چه به صورت شرکت تعاونی و یا هر سازمان خاصی، به موفقیت بیشتر در جذب حمایت برای بهبود کار آسانتر کمک می‌کند. براساس مطالعه سویدی (Sueidy, 2009)، صنایع دستی با ایجاد فرصتهای اشتغال در سطح محلی و ملی، توسعه اجتماعی (مشارکت‌پذیری)، بازاریابی، مدیریت منابع، تنوع در تولید، شبکه ارتباطی، تقویت فعالیتهای خصوصی و دولتی و سازماندهی اعضا را فراهم می‌کنند و تشکیل شرکتهای تعاونی نیز صنایع دستی را در تحقق بهتر این امور یاری می‌رساند. آتمیس و همکارانش (Atmis et al., 2009) بیان می‌دارند که تعاونیهای صنایع دستی باعث کاهش فقر، رضایت شغلی، بهبود زیرساخت‌ها در مناطق روستایی، ارتقای آموزش، تنوع در تولید،

بازاریابی برای تولیدات، مدیریت و راهنمایی اعضا می‌شوند. اردوگان و اوزگان (Erdogan and Ozgan, 2006) بیان می‌کنند که شرکتهای تعاونی صنایع دستی به ویژه گلیم، باعث افزایش تولید و همچنین ارتقای کیفیت گلیم می‌شوند.

مواد و روشها

در این تحقیق مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی درون‌گروهی شامل تعامل اجتماعی، تضاد اجتماعی، شبکه روابط غیر رسمی و اعتماد بین شخصی می‌باشند و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین‌گروهی شامل اعتماد به نهادها، مشارکت اجتماعی و شبکه روابط رسمی هستند. علاوه بر مؤلفه‌های ذکر شده، میزان دانش و آگاهی اجتماعی گلیم و جاجیم بافان نسبت به آثار برنامه توسعه صنایع دستی نیز بررسی شده است.

این مطالعه به شیوه پیمایشی در سال ۱۳۹۰ انجام شده و از زمره تحقیقات کاربردی بوده است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه گلیم بافان و جاجیم بافان استان کردستان است. در این تحقیق به شیوه سرشماری، ۱۴۰ عضو تعاونی گلیم و جاجیم و ۱۴۰ غیر عضو تعاونی برای بررسی انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مشاهده و مصاحبه ساختارمند جهت طراحی پرسشنامه صورت گرفته است. پرسشنامه مورد استفاده بر اساس پیش‌نگاشته‌های تحقیق تهیه و روایی و پایایی آن با استفاده از دیدگاه صاحب نظران و ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۵) تأیید شد. به منظور بررسی تأثیر متغیرهای مستقل در متغیر وابسته (عضویت در تعاونی) از رگرسیون لجستیک استفاده شده است. تحلیل رگرسیون لجستیک برای بررسی تأثیر جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته اسمی دو وجهی (در اینجا عضو بودن و نبودن) مورد استفاده قرار می‌گیرد. گفتمانی است رگرسیون لجستیک به چند روش محاسبه می‌شود.

نتایج و بحث

در شکل ۱ منطقه دقیق جغرافیایی مورد بررسی دیده می‌شود. در جدول ۱ نیز وضعیت جمعیت مورد مطالعه عضو ملاحظه می‌شود.

شکل ۱. منطقه جغرافیایی مورد مطالعه

جدول ۱. وضعیت جمعیت مورد مطالعه جامعه گلیم بافان و جاجیم بافان عضو تعاونیهای گلیم

و جاجیم

ردیف	نام تعاونی	تعداد اعضا (جمعیت کل جامعه عضو تعاونیها)	مرد	زن
۱	گلیم و جاجیم پیر تاج	۳۲	۳	۲۹
۲	تولید گلیم بیجار	۴۸	۲	۴۶
۳	تولید فرش و گلیم مروارید	۳	۴	۰
۴	گلیم بافی و فرش بافی کوثر قروه	۵	۲	۳
۵	گلیم بافان مریوان و حومه	۲۲	۱۲	۱۰
۶	گلیم بافت ساحل	۲	۵	۰
	جمع	۱۱۲	۲۸	۸۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق

سن گلیم و جاجیم بافان مورد مطالعه بین ۱۴ تا ۵۳ سال متغیر است (میانگین ۲۹/۵۸، انحراف معیار ۱/۳۸). از مجموع ۲۸۰ نفر نمونه آماری در این پژوهش تعداد ۴۷ نفر (۱۶/۸ درصد) از پاسخگویان در دامنه سنی ۲۰ سال و کمتر، ۱۱۵ نفر (۴۱/۱ درصد) در دامنه سنی ۲۱-۳۰ سال، ۸۸ نفر (۳۱/۴ درصد) در دامنه سنی ۳۱-۴۰ سال، ۲۶ نفر (۹/۳ درصد) در دامنه سنی ۴۱-۵۰ سال و ۴ نفر (۱/۴ درصد) در دامنه سنی بالای ۵۰ سال قرار دارند. بیشترین فراوانی (۴۱/۱ درصد) مربوط به گروه سنی ۲۱-۳۰ سال و کمترین فراوانی (۱/۴) مربوط به گروه سنی بالای ۵۰ سال است. در مورد سطح سواد گلیم و جاجیم بافان، ۱۰/۴ درصد از آنان (با فراوانی ۲۹ نفر) بی سواد، ۱۰/۴ درصد دارای تحصیلاتی در حد خواندن و نوشتن و ۳۳/۶ درصد نیز دارای تحصیلات ابتدایی بوده‌اند. همچنین ۲۵/۷ درصد افراد دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۰/۷ درصد دارای تحصیلات دبیرستان، ۵/۴ درصد دارای مدرک دیپلم و ۳/۹ درصد (با کمترین فراوانی یعنی ۱۱ نفر) دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. نتایج نشان می‌دهد ۸۱/۸ درصد (۲۲۹

نفر) گلیم بافان و جاجیم بافان مورد مطالعه زن و ۱۸/۲ درصد (۵۱ نفر) مرد و ۸۲/۹ درصد (۲۳۱ نفر) متأهل و بقیه (۱۷/۱ درصد معادل ۴۹ نفر) مجرد بوده‌اند.

جدول ۲. توزیع فراوانی ویژگیهای گلیم و جاجیم بافان دستبافت

غیر عضو تعاونی		عضو تعاونی		ویژگی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
گروه‌های سنی				
۱۴/۳	۲۰	۱۹/۳	۲۷	زیر ۲۰ سال
۴۲/۱	۵۹	۴۰	۵۶	۳۰-۲۱
۳۴/۳	۴۸	۲۸/۶	۴۰	۴۰-۳۱
۷/۹	۱۱	۱۰/۷	۱۵	۵۰-۴۱
۱/۴	۲	۱/۴	۲	بالای ۵۰
سطح تحصیلات				
۱۰	۱۴	۱۰/۷	۱۵	بی سواد
۱۱/۴	۱۶	۹/۳	۱۳	خواندن و نوشتن
۳۲/۹	۴۶	۳۴/۳	۴۸	ابتدایی
۲۷/۹	۳۹	۲۳/۶	۳۳	راهنمایی
۸/۶	۱۲	۱۲/۹	۱۸	دبیرستان
۵/۷	۸	۵	۷	دیپلم
۳/۶	۵	۴/۳	۶	دانشگاهی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه میزان سرمایه اجتماعی درون گروهی و بین گروهی گلیم و جاجیم بافان عضو و

غیر عضو تعاونی

نتایج جدول ۳ (آزمون t) نشان می‌دهد که اختلاف معنی داری بین میانگینهای اعضا و

غیر اعضا در مورد تعامل اجتماعی، اعتماد به نهادها، مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی،

میزان دانش و آگاهی اجتماعی در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. در واقع اعضای تعاونی گلیم بافی و جاجیم بافی نسبت به غیر اعضا دارای میانگین بالاتری در ارتباط با مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین گروهی کل هستند و میزان دانش و آگاهی اجتماعی نیز در بین اعضا بالاتر است. بنابراین، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که دو گروه مورد مطالعه از نظر میزان اعتماد بین شخصی، تضاد اجتماعی، شبکه روابط غیررسمی (که این مؤلفه‌ها در مجموع سرمایه اجتماعی درون گروهی را تشکیل می‌دهند) تقریباً در یک سطح قرار دارند؛ اما از نظر میزان اعتماد به نهادها، مشارکت اجتماعی و شبکه روابط رسمی، اعضای تعاونی در سطح بالاتری قرار دارند.

جدول ۳. مقایسه میزان سرمایه اجتماعی درون گروهی و سرمایه اجتماعی بین گروهی

گلیم و جاجیم بافان عضو و غیر عضو تعاونی

متغیرها	عضو تعاونی		غیر عضو تعاونی		t	سطح معنی داری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
سرمایه اجتماعی درون گروهی	۵۲/۵۱	۹/۵۱	۴۹/۱	۸/۸۹	-۱/۰۵	۰/۲۰
تعامل اجتماعی	۹/۲۱	۳/۲۱	۸/۵۹	۳/۰۲	-۰/۶۹	۰/۰۰۲
تضاد اجتماعی	۷/۲۰	۲/۲۹	۶/۶۱	۲/۰۱	-۱/۶۸	۰/۳۲
اعتماد بین شخصی	۱۰/۳۰	۱/۵۱	۹/۲۳	۱/۲۱	-۰/۳۱	۰/۵۱
شبکه روابط غیر رسمی	۵/۲۱	۱/۰۱	۳/۱۲	۰/۸۹	-۰/۷۵	۰/۶۸
سرمایه اجتماعی بین گروهی	۳۶/۱	۱۲/۱	۳۲/۲۵	۱۱/۳۶	-۰/۸۱	۰/۰۰۰
اعتماد به نهادها	۱۴/۰۲	۵/۲۰	۱۳/۱۴	۴/۲۵	-۷/۲۱	۰/۰۰۰
شبکه روابط رسمی	۲/۳	۱/۰۱	۱/۰۲	۰/۹۸	-۷/۳۲	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۲۳/۴۱	۸/۵۶	۱۹/۱۵	۸/۱۲	-۵/۶۲	۰/۰۰۰
دانش و آگاهی اجتماعی	۲۹/۱۳	۱۲/۱	۲۳/۴۵	۱۱/۳۶	-۶/۲۱	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برای بررسی رابطه بین متغیرها از آزمون رگرسیون لوجستیک استفاده شد بدین صورت که متغیرهای مستقل به طور جداگانه وارد معادله شدند و تأثیر بر متغیر وابسته مشخص شد و از این طریق متغیرهای مستقلی که رابطه معنی داری با متغیر وابسته داشتند شناسایی شدند. جدول ۴ نتایج آزمون رگرسیون لوجستیک را برای بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق نشان می‌دهد. پس از بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق، برای تعیین متغیر یا متغیرهای دارای بیشترین تأثیر در متغیر وابسته، متغیرهای مستقل دارای رابطه معنی دار با متغیر وابسته به روش پیشرو^۱ وارد معادله شدند. در این روش متغیرهای مؤثرتر انتخاب و وارد معادله می‌شوند. این عمل به طور خودکار توسط رایانه انجام می‌شود و آن قدر ادامه می‌یابد تا اینکه متغیرهایی در معادله باقی بمانند که در مجموع بیشترین تأثیر را در متغیر وابسته دارند. به این ترتیب از مجموع ۱۴ متغیر مستقل مورد نظر در این تحقیق، ۴ متغیر شامل میزان دانش و آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی و اعتماد به نهادها با اطمینان بالای ۹۹ درصد معنی دار و لذا وارد معادله رگرسیون شدند. جدول ۴ متغیرهای مستقل وارد شده به معادله و میزان کای اسکوار، درجه آزادی و سطح معنی داری آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۴. متغیر وارد شده به معادله رگرسیون لوجستیک

متغیر مستقل	کای اسکوار	درجه آزادی	سطح معنی داری
میزان دانش و آگاهی اجتماعی	۲۵۹/۴۴	۱	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۳۶/۰۸	۱	۰/۰۰۰
شبکه روابط رسمی	۱۵/۹۰	۱	۰/۰۰۰
اعتماد به نهادها	۵/۱۹	۱	۰/۰۲۳

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول ۵ ضریب متغیر اولیه وارد شده به معادله رگرسیون را نشان می‌دهد. در مراحل بعد، رایانه بر اساس سطح معنی داری آزمون والد^۲، اقدام به حذف متغیرهای مستقل با تأثیر کمتر

1. Forward Conditional
2. Wald

می‌کند. هرچه آماره والد بیشتر باشد، تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته بیشتر است؛ بنابراین، نتایج آزمون والد نشان می‌دهد که عضویت در تعاونی باعث افزایش میزان دانش و آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد به نهادها و استفاده از شبکه روابط رسمی می‌شود.

جدول ۵. متغیرهای مستقل با بیشترین تأثیر معنی‌داری

متغیرهای مستقل	ضریب متغیر	انحراف معیار	آزمون والد	درجه آزادی	معنی‌داری	نسبت پرتوی ^۱
مشارکت اجتماعی	-۷/۱۰۲	۱/۱۸۴	۳۶/۰۰۱	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
شبکه روابط رسمی	۱/۷۵۵	۰/۳۹۱	۲۰/۱۲۱	۱	۰/۰۰۰	۵/۷۸۲
میزان دانش و آگاهی اجتماعی	-۰/۹۳۶	۰/۳۱۴	۸/۸۵۳	۱	۰/۰۰۳	۰/۳۹۲
اعتماد به نهادها	۱/۵۴۹	۰/۷۰۸	۴/۷۸۰	۱	۰/۰۲۹	۴/۷۰۴
مقدار ثابت	۲۱/۷۶۱	۴/۳۲۰	۲۵/۳۷۷	۱	۰/۰۰۰	۲/۸۲۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به ضرایب متغیرهای مستقل در معادله رگرسیون لجستیک، معادله مذکور را می‌توان به صورت زیر نمایش داد:

$$y = 21/761 - 7/102 X_1 + 1/755 X_2 - 0/936 X_3 + 1/549 X_4$$

Y: عضویت لگاریتمی

X₁: مشارکت اجتماعی

X₂: شبکه روابط رسمی

X₃: میزان دانش و آگاهی اجتماعی

X₄: اعتماد به نهادها

بنابراین می‌توان با توجه به رگرسیون لجستیک نتیجه گرفت عضویت در تعاونی تابع عوامل میزان دانش و آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد به نهادها و استفاده از شبکه روابط رسمی است.

نتیجه گیری و پیشنهاد

نتایج حاکی از آن است که اختلاف معنی داری بین میانگین عضو و غیر عضو تعاونی گلیم جاجیم دستباف در زمینه‌های تعامل اجتماعی، اعتماد به نهادها، مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی، میزان دانش و آگاهی اجتماعی در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد به طوری که اعضای تعاونی نسبت به غیر اعضا دارای میانگین بالاتری در ارتباط با مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین گروهی کل هستند و میزان آگاهی نیز در بین اعضا بالاتر است. این نتیجه با نتایج تحقیقات محمدی (۱۳۸۴)؛ وود هاوس (۲۰۰۶) و فوکویاما (۱۳۸۴) مطابقت دارد.

نتایج حاصل از رگرسیون لجستیک نشان می‌دهد میزان دانش و آگاهی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی و اعتماد به نهادها به ترتیب مهمترین مؤلفه‌های متمایزکننده دو گروه عضو و غیر عضو تعاونی گلیم و جاجیم دستباف هستند. این نتیجه با نتایج تحقیقات عثمان و همکارانش (۲۰۰۶)، آتمیس و همکارانش (۲۰۰۹) مطابقت دارد. بنابراین، تعاونی گلیم و جاجیم دستباف، به عنوان یک تشکل محلی، توانسته است مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بین گروه‌ها را در میان اعضای خود افزایش دهد و در نتیجه بر میزان همکاری و مشارکت در اجرای برنامه‌های توسعه صنایع دستی افزوده است.

نتایج حاصل از آزمون والد نشان داد که متغیرهای مشارکت اجتماعی، شبکه روابط رسمی، میزان دانش و آگاهی اجتماعی و اعتماد به نهادها به ترتیب بیشترین همبستگی را با متغیر وابسته یعنی عضویت در تعاونی داشته‌اند که این نتیجه با نتایج تحقیقات اردوگان و اوزگان (۲۰۰۶) و کرامب (۲۰۰۴) تطابق دارد.

براساس یافته‌های تحقیق، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- مشارکت دادن هر چه بیشتر مردم در تصمیم‌گیری‌ها، تقویت و تشویق نهادهای مردمی، وضع قوانین و مجازاتهای سنگین برای عوامل فساد و نابود کننده سرمایه اجتماعی در تعاونیها به خصوص در تعاونی صنایع دستی؛

- برنامه ریزی برای غنی سازی فرهنگ اجتماعی؛
- تشویق و تقویت نهادهای اجتماعی، صنایع دستی و ایجاد حلقه های مطالعاتی؛
- انجام مطالعات و پژوهشهای علمی و جامع در زمینه تعاونی صنایع دستی؛
- به کار بستن ساز و کارهای سنجش و ارزیابی سرمایه اجتماعی در تعاونیهای صنایع دستی کشور.

منابع

۱. پانام، رابرت (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت مدنی، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: نشر غدیر.
  ۲. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی، در سرمایه اجتماعی، اعتماد دموکراسی و توسعه، گردآوری کیان تاجبخش، تهران: نشر شیرازه.
  ۴. کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیاد نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
  ۵. محمدی، محمد علی (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی و سنجش آن، تهران: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی.
6. Alonge (2002), Traditional institutions, social capital, and multi-institutional partnerships for agricultural development: implications for news extension paradigm, AIAEE, Proceeding of the 18th annual conference, Durban, South Africa.
  7. Alvard, M. S. (2003), Kinship, lineage, and an evolutionary perspective on cooperative hunting groups in Indonesia, *Human Nature*, 14: 129–163.

8. Atmiş, E., H. B. Günşen, B. B. Lise & W. Lise (2009), Factors affecting forest cooperative's participation in forestry in Turkey, *Forest Policy and Economics*, 11(2): 102-108.
9. Borgerhoff Mulder, M. & P. Coppolillo (2005), Conservation: linking ecology, economics, and culture, Princeton: Princeton University Press.
10. Cramb, A. R. (2004), Social Capital and Soil Conservation: Evidence from The Philippines, Contributed Paper, 48th Annual Conference Australian Agricultural and Resource Economics society, Melbourne.
11. Erdogan, S. and Z. Ozgan (2007), Sustainability of hand woven carpets in Turkey: problems and solution proposals in relation to standards and market issues, Textile society of America, 10th Biennial Symposium, Toronto, Ontario, pp: 341- 345.
12. Hamilton, W. D. (1964), Genetical evolution of social behavior 2, *Journal of Theoretical Biology*, 7: 17-52.
13. Naess, M. W. (2009), Pastoral risk management, The importance of cooperative production, Philosophiae Doctor, Tromsø, Norway; University of Tromsø.
14. Osman, S., D.J. Macqueen and G. Robert (2006), Development from diversity: Guyana's forest based associations, Guyana National Initiative for Forest Certification (GNIFC) and IIED, London, UK.
15. Sueidy, A.P. (2009), Handicraft Development in Croatia: Product development and Marketing of Women's Handicrafted Items in Economically

---

Distressed Regions, Himalaya, Adroit Publisher Publisher, Ansari Road
New Delhi, India.

16. UNESCO Publication, Seal of Excellence for Handicrafts, Paris (2006).

17. Woodhouse, A. (2006), Social Capital and Economic Development in
Regional Australia: A Case Study, *Journal of Rural Studies*, No 22.